

noritzat en *-d-* (que ulteriorment cau del tot en fr.).

És una forta objecció, que des d'aleshores ha suscitat greu escrúpul en tothom; amb tot i que després s'ha observat que hi ha diverses excepcions a la norma de la sonorització de la *-t-* i oclusives en els germanismes vells (*brotar*, etc.), que revelen que, des del principi, el consonantisme germànic (de matís tan diferent del romànic) fou romanitzat en forma un poc fluctuant en aquest aspecte. És una objecció fonètico-cronològica d'un tipus familiar a M-Lübke, i que ell aplicà amb gran eficàcia a l'estudi de la fonètica històrica francesa i romànica en general. Acabà per fer-li a ell més i més efecte, i així en el REW ja posa l'etimologia germànica entre parèntesis, o sigui rebutjant-la resoltament. Cosa que trobà eco més o menys obedient en els seus seguidors.<sup>3</sup>

Ací crec que tingué més raó Wartburg en no acceptar la renúncia al germanisme, que els qui donen aquesta etimologia per abandonada. En primer lloc, aquell tipus de raonament de M-Lübke, molt eficaç i inobjectable, quan es tracta d'elements que han pertangut sempre al vell cabal lingüístic llatino-romànic, ho és sempre molt menys quan es tracta de les llengües prestadores, no romàniques (dels adstrats de la Romània). En aquestes la regularitat de les lleis fonètiques esdevé relativa, es presenta a cada moment el cas de dos resultats concurrents, entre els quals la llengua manllevadora vacilla, a causa de les discrepàncies entre el sistema fònic de les dues llengües, i a causa de la manca de sincronia entre les evolucions fonètiques de l'una i l'altra: el cas de tractament fonètic bifurcat en l'adaptació dels fonemes estrangers, és freqüent ja en el cas del grec (*k* > *k* o *g*; omicron > ò o bé ó, etc.), freqüentíssim en el de l'àrab (*t* > *t*, *d*; *b* > *f*, *h*, etc.) i no fou gens rar en el del germànic.

Sempre és una mica imprudent llavors d'aplicar ací el mètode «o bé... o bé...» de cronologia fonètic, tan car a Meyer-Lübke. Per això potser va tenir raó Wartburg (en FEW xvi, 1962, 141) d'oposar-se francament a l'eliminació per part de M-Lübke d'aquest germanisme (i així va imposar-ho en la seva refecció del Bloch). Heus aquí com formula (en Bloch<sub>2</sub>) la justificació de la seva negativa: «la conservation du *-t-* est due au fait que, dans la longue période de bilinguisme de l'époque mérovingienne, la forme germ. et la forme romanisée du mot ont vécu côte à côte». <sup>4</sup> Ço que ja té bastant de força convincent.

El que més ens aconsella de mantenir l'etimologia germànica és que no s'ha indicat (ni s'albira) absolutament cap alternativa acceptable. L'origen «onomatopèic», que ha indicat algú més, i que accepta *AlcM*, no ho és: si en mots de les arrels SKLAFF- (veg. *ESCLAFAR*), ČAFF- (*XAFAR*), i fins KLAPP- (que en alguns llenguatges té realment certa afinitat semàntica amb *esclatar*), en llur valor onomatopèic, més que l'element inicial és l'element final FF o PP el que té el paper decisiu (al qual SKL- i Č ajuden, combinant-s'hi), però la *-t-* és inoperant en aquest sentit: és pura arbitrarietat, doncs, de postular una arrel KLATT- com fa

*AlcM*. El REW rebutja ja amb bones raons altres etimologies proposades. Raynouard (*l. c.*) pensava si *esclat* seria un derivat de *ASCLA* (II. ASSULA) puix que els dos substantius coincideixen realment en llengua d'oc, i fins en català, en llurs significats, idea menys desencaminada que d'altres que s'han indicat, i tanmateix també rebutjable, primer perquè aquesta coincidència, i convivència, ja no existeix en francès-italià, després perquè el verb *esclatar* és més bàsic i general que *esclat*, i en aquell una derivació en *-ATT-* ja no fóra concebible.

En realitat crec que és dels mots en què s'imposa deixar la porta oberta a incògnites solucions futures, potser no germàniques. L'objecció fonètica de M-L resta forta, encara que no sigui decisiva, majorment tractant-se d'un mot que no és ben general en germ., ni hi té entera coincidència semàntica amb el romànic.

I no obstant, jo mateix m'inclino a admetre com a legítima i potser del tot justificada la reacció de Wartburg i Gamillscheg. Cal tenir en compte, de més a més, el que passa amb els manlleus de llengües que hom entén només a mitges: si en aquestes hi ha mots que s'atansin molt a la forma i sentit del mot manllevat bàsicament, és inevitable que els parlants de la llengua receptora, que també tenen alguna notícia d'aquests altres mots, els hi barrejin i confonguin més o menys. Al costat de SLAITAN hi havia, en germànic, mots de forma semblant, com SLAHTA 'llinatge' (> it. *schiatte*, fr. ant. *esclate* 'nissaga', oc. ant. *esclata* id. i 'gènere, mena': REW, 8019; FEW xvi, 141); hi havia sobretot el verb a-al. ant. *slabtôn*, al. *schlachten* 'fer matança' amb el substantiu a- i b-al. ant. *slabta* 'matança', al. *schlacht* 'batalla'. Dificilment es podia evitar que en els exèrcits bilingües del temps de Clodoveu i els seus antecessors i seguidors, els soldats de llengua romànica no barreassin més o menys dos mots de sentit tan semblant i de cos gairebé igual; i si hi hagué entre ells algun que sentís tendència a sonoritzar el seu germanisme SCLAT- (< SLAITAN), la influència de SLAHTÓN (que ells mateixos coneixerien més o menys bé, i els confondrien bastant) degué contribuir a prevenir o anul·lar tal tendència.

DERIV.: *Esclat* [només en trobo testimonis des de 1870, *DAG.*, manca Lab. àdhuc 1888; <sup>5</sup> mentre que en oc. ja abunda en el S. XIII, *PSW* III, 170, i fr. *esclat* S. XII, però és de creure que també en català seria més o menys viu des de força més antic, donat el seu ample abast semàntic, social, geogràfic, des dels escr. Renaix.]: «a *esclat* de mort los Cíclops treballaren / tota exa nit; remors de malls y encluses / dins les fargues de l'Etna rodolaren», *Atl.*, 196; «la magnificència del espectacle que la voltava, aquell *esclat* de gala dels pagesos --- himne dels sentits --- del cor ---», Genís i Ag. (*Mercè de Bellamata*, *J. Fl.*, 1878, 191); «un *esclat* general de rialles acompanyà son primer pas», Noller (*Vilanu*, 57), «ja baxen!, ja s'obiren! --- un *esclat* de crits --- dels acollats pels pujols, anunciava fins al cor del poble que ---», Pons i M. (*Tras-cant pl. l. S.*, 53).

*Esclatarada* [Belv., 1803; *DBal.*, Ruyra]. *Esclatada*.